

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ULOGA IMAMA (DAIJE) U PREVENCIJI NASILNOG EKSTREMIZMA

SAŽETAK

Uprkos što je ova tematika veoma zahtjevna za obradu zbog vrlo malo dostupne literature na našem jeziku, ipak se u mnogome može pojasniti i tretirati uz komparaciju teologije, sociologije, psihologije i drugih naučnih disciplina.

U uvodnom dijelu, kao imam sa iskustvom i na temelju normativnih akata, ali i svakodnevnih izazova i neformalnih poslova imama, osvrnuo sam se na ulogu imama u jednom džematu, ne misleći, pritom, samo na njegovo formalno zaduženje prema normativnim aktima, već i na njegov svakodnevni život, koji ni u kom slučaju ne može da se nazove isključivo službenim ili privatnim, jer je prožet spektrom multipliciranih aktivnosti koje su usko povezane sa profesijom koju obnaša, a koja je, nažalost, često meta pripadnika grupacija o kojima ovdje želim govoriti.

U nastavku rada poseban akcenat sam stavio na kratak globalni historijski kontekst pojave nasilnog ekstremizma, te iznio moja lična iskustva sa ovim fenomenom i metodologiju rada sa ovakvim grupacijama uz detekciju nekih od načina djelovanja ekstremističkih grupa i moguće ključne faktore suzbijanja ekstremizma kod mladih.

Ključne riječi: *imam, nasilni ekstremizam, prevencija, misija, umjerenost.*

The Role of The Imam In Prevention Violent Extremism

Abstract

Despite the fact that this topic is very demanding to process due to very little available references in our language, it can still be clarified and treated in many ways by comparing theology, sociology, psychology and other scientific disciplines.

In the introduction, as an imam with experience and on the basis of normative acts, but also the daily challenges and informal affairs of imams, I referred to the role of the imam in a congregation. Putting in consideration, at the same time, not only about his formal responsibility according to normative acts, but also about his daily life duties, which in no case can be called exclusively official or private, because it is permeated with a spectrum of multiplied activities that are closely related to the profession he holds, which, unfortunately, is often the target of members of the groups I want to talk about here.

During work, I put special emphasis on the brief global historical context of the emergence of violent extremism, and presented my personal experiences with this phenomenon and the methodology of working with such groups along with the detection of some of the methods of action of extremist groups and possible key factors in combating extremism among young people.

Keywords: imam, violent extremism, prevention, mission, moderation.

Uvod

Od krucijalne važnosti današnjice jeste da se piše i razgovara o ovoj temi koja se tiče sviju nas i s kojom treba da se suočimo, a ne da pred njom zatvaramo oči, tj. na koji način i kojom metodologijom preventivno djelovati protiv nasilnog ekstremizma svih vrsta i na svakom mjestu, a posebno u našim džematima i džamijama.

Obrada ove teme bila je veoma zahtjevna imajući u vidu da nema dovoljno dostupne literature, te da zahtjeva komparaciju teologije, sociologije, psihologije i drugih naučnih disciplina. U uvodnom dijelu sam, kao imam, sa iskustvom i na temelju normativnih akata, te svakodnevnih izazova i neformalnih poslova imama, te dostupne literature, želio da se osvrnem na to koja je uloga imama u jednom džematu, da opišem njegovo polje djelovanja, ne misleći, pritom, samo na njegovo formalno zaduženje prema normativnim aktima, a koje je manje-više svima poznato, ili je bar poznato konzumentima usluga jednog imama, već želim i da se osvrnem na njegov svakodnevni život, koji ni u kom slučaju ne može da se nazove isključivo službenim ili privatnim, jer je prožet spektrom multipliciranih aktivnosti koje su usko povezane sa profesijom koju obnaša, a koja je, nažalost, često meta pripadnika grupacija o kojima ovdje želim govoriti.

Ličnost imama i značaj njegove misijske uloge u džematu

Pored profesionalnog zaduženja imama, koji se ogleda u organizaciji vjerskog života u džematu, predvođenju ibadetskih obreda, pružanju vjerskih usluga, organizaciji i realizaciji odgojno-obrazovnog procesa u mektebu, rad sa mladima i odraslima itd., svakodnevni život jednog imama jeste, pak, nešto što smatra svojom misijom. Govorim to iz razloga što je imam na raspolaganju džematlijama 24 časa, ali ne samo za tumačenje vjere i formalno-pravne vjerske dužnosti, već i za pitanja i probleme lične prirode za koje je važna potpuna diskrecija i neupitno

povjerenje. Sačekati imama nakon namaza, pozvati ga bilo kada na mobilni broj ima i dijete u mektebu, pozvoniti na njegova vrata ili pokucati mu na prozor, sastavni su dio svakodnevnog života i rada imama. Ovo je naročito izraženo u džematima gdje je imamska ili vakufska kuća pozicionirana uz džamiju. U ovim džematima imamska kuća je neodvojiva od džamije u smislu da je lični život imama skoro povezan s funkcioniranjem džemata ili duhom zajedništva, pri čemu su imam i njegova porodica centar tog zajedništva. U džematu porodica imama nije npr. porodica Eminagić, već efendijina porodica; djeca su efendijina; supruge se ne naziva imenom već efendinicom; galama u kući, zakrivljena zavjesa na prozoru, nesložena obuća detalji su efendijine kuće, a ne kuće tog i tog, imenom i prezimenom.

Imam je u svojoj kući, ali i van nje efendija koji mora, prije svega, da razmišlja o potrebama, ali i percepciji imamskog poziva. Njegovo skidanje ahmedije i ostavljanje džubeta na vješalici ne znači ostavljanje imamskog poziva u ostatku dana. Ko se druži ili više vremena provodi s imamom zna da njegovo radno vrijeme ne prestaje izlaskom iz džamije, iz mekteba ili završetkom nekog skupa, bilo džematskog ili porodičnog. Ipak, koliko god pristupačnost efendijinog doma svakom džematliji bila u određenim trenucima izazov za privatnost jedne porodice, svaki efendija ili svaka efendijska porodica vremenom se poistovjeti sa ovakvim načinom života, koji je, ustvari, i način kako je živio Ehlu-l-Bejt koji je vjernicima stalno bio na usluzi, kao i sam Poslanik Muhammed a.s.

Kako to lijepo opisuje Džemal Salihspahić u svom kapitalnom djelu: ***“Takvi imami, poput mudrih ljudi, ne govore mnogo, ni suviše glasno; riječ i rečenica im je kratka i pažljivo izgovorena. Takvi imami će uvijek naći slušaoca, jer su potrebni.”***¹

---

¹ Salihspahić Džemal, *Imam*, Bemust Sarajevo, Visoko, 2004., str. 97.

Imam (daija) mora biti spreman odgovoriti svim izazovima

Veličina jednog imama jeste u njegovom poistovjećivanju sa džematom i žrtvovanju sebe i svoje porodice za duh zajedništva koji čini jedan džemat džematom. Dakle, zadaća imama nisu, kao što se mogao steći utisak iz naprijed kratkog opisa zaduženja, samo poslovi vjerske/obredne prirode koji su vezani za džamiju. Naprotiv, imam je po svom pozivu upućen na širu društvenu zajednicu, praćenje kretanja i pojava u društvu, te društvenih tokova. I ne samo praćenje, već iz činjenice da ima određena saznanja i informacije o određenim pojavama proizilazi i obaveza da reagira, utječe i usmjerava u ispravnom pravcu, ukoliko može. Svakako, to je veoma zahtjevno i ne može to sam bez saradnje i podrške drugih ustanova, organizacija i organa. Stoga, upravo će u budućnosti najvažnija uloga imama biti u ovakvom odnosu prema džematu: u svakodnevnoj, iskrenoj i bratskoj komunikaciji. Zbog prenatlaženog individualizma, otuđivanja ljudi jednih od drugih i nedostataka iskrene komunikacije, džematlije će biti sve više privržene imamu, odnosno osobi sa kojom će moći iskreno razgovarati. Bit će u potrebi za iskrenom osobom sa kojom će komunikacija biti utemeljena na vjerskim principima povjerenja, razumijevanja i bratstva. U tom kontekstu, džematlije imama često više osjećaju kao svog neformalnog psihologa nego kao kompetentnog vjerskog autoriteta. Džematlija na osnovu ovoga čuva ili, pak, mijenja svoj džemat i bira drugu džamiju i imama. Zato je za očekivati da će se upravo ova najzdravija ćelija zajedništva najjačim snagama pokušati podijeliti i rastočiti, gdje su odavno vidljive indicije i stremljenja nasilnog ekstremizma, radikalizma i drugih vidova nasilja.

Na temelju naprijed navedenog, možemo konstatirati da je zadaća imama mnogo teža, izazovnija i odgovornija nego što se to na prvi pogled može zaključiti. U svakom slučaju, imam je u prilici da pasivno posmatra pojave oko sebe uz komentar da je to posao i obaveza drugih ili da uzme aktivnog učešća i pokuša djelovati, prije svega, preventivno po principu "bolje spriječiti nego liječiti", kao i na druge načine koje zahti-

jevaju određene pojave i okolnosti. U tom smislu, imamu je nametnuto da se bavi pitanjem pojave radikalnih ideologija koje su u manjoj ili većoj mjeri prisutne i u našim džematima. No, prije nego nešto konkretnije kažem o toj pojavi na našim prostorima, slijedi kratak historijski uvod i pregled u globalnom pogledu.

Kratak historijski kontekst pojave globalnog nasilnog ekstremizma

Od kada se javlja pojava nasilnog ekstremizma, da li je to pošast novijeg modernog doba ili se korijeni protežu daleko u prošlost? Svakako, historijski kontekst nam dokazuje da se ova pojava periodično pojavljuje od davnina, tačnije paradigma nasilnog ekstremizma kod muslimana jeste haridžijsko učenje i pokret koji se pojavio u VII stoljeću. Prvi haridžije pojavili su se nakon bitke na Siffinu 37/657.² Ovo učenje ogledalo se u proglašavanju nevjernicima onih muslimana koji ne dijele njihove stavove,³ te obavezi da se nelegitimnim proglasi vladar koji je, s njihovog stanovišta, skrenuo sa pravog puta. U XI stoljeću pojavila se i ekstremistička grupa Asisina⁴ koja dolazi iz šiitskog, ismailijskog okruženja. Nakon duže pauze, nasilni ekstremizam se javlja u muslimanskim zemljama u drugoj polovini XX stoljeća koje nazivaju novim haridžijama. Njihovo djelovanje se manifestiralo kao unutrašnji terorizam (napadi na vjerske i političke vođe), a zatim je prerastao u međunarodni terorizam (napadi na strane predstavnike, građane i institucije).⁵ Počet-

² Grupa autora, *Atlas islamskog svijeta*, Udruženje ilmije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2004., str. 795.

³ Nerkez Smailagić, *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990., str. 240-241.

⁴ Zvali su ih "hašišini" - oni koji uzimaju hašiš, tj. drogu. Asisini su žrtve ubijali na javnom mjestu i obično nisu bježali sa mjesta zločina, jer im je sugerirano da je za dobrovoljca sramota da preživi akciju vjerujući da će ih za takvo izvršeno djelo čekati nagrada u Džennetu. Više vidi: Fikret Karčić: *Terorizam: značenje, historija i veza sa religijom*, u Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić, *Savremene muslimanske dileme: pluralizam, ljudska prava, demokratija, pravda, džihad, ekstremizam, terorizam*, CNS i CDV, 3. izdanje, Sarajevo, 2015., str. 216-217.

⁵ Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, *Ideologija tekfira i nasilni ekstremizam - analiza*, ur. Muhamed Jusić, El-Kalem, Sarajevo, 1438/2017., str. 14.

kom XXI stoljeća nasilni ekstremizam se globalizirao, a 2013. uspostavio teritoriju pod vlastitom kontrolom i proglasio se državom. Vrhunac je tzv. "Islamska država", koja je počela kao ogranak Al-Kaide u Iraku, transformirala se u "Islamsku državu u Iraku i Šamu" i na kraju se proglasila univerzalnim "hilafetom"⁶ sa čijim ideološkim sljedbenicima danas imamo posla u nekim džematima.

Lična iskustva sa ovim fenomenom i metodologija rada sa ovakvim i sličnim ekstremističkim grupacijama

Kao dugogodišnji imam, u narednim redovima želim iznijeti lična iskustva, metode rada u suzbijanju ekstremizma i radikalizma, te postignute rezultate na tom polju. Već skoro dvije decenije kao imam (daija) djelujem u Priboju, na zapadnoj kapiji Sandžaka, u gradu koji zbog strukture stanovništva i zadovoljavajuće vjerske svijesti ne predstavlja baš povoljno tlo za razvoj i djelovanje bilo kakvih ekstremističkih shvaćanja i grupacija, ali i pored toga uvijek se nađu pojedinci koji, vjerovatno zbog neostvarenosti u svojoj profesiji ili životu, žele da se nametnu i dominiraju na takav nepopularan način. Uglavnom nemaju adekvatnu vjersku naobrazbu, u djetinjstvu su preskočili mektebsku pouku, pa to žele nadomjestiti samoedukacijom, najčešće sa interneta i društvenih mreža, a nerijetko i uz mentorske savjete nekoga sa strane, koji ima funkciju regrutera, kojeg smatraju autoritetom zbog zajedničkih dodirnih tačaka i koji im pomažu da formiraju neki novi, buntovni identitet kako bi našli neku vrstu ličnog iskupljenja za prethodni način života.

Glavni adut za takvo njihovo ponašanje i djelovanje jeste hadis kojeg bilježe Buharija i Muslim (i mnogo im je bitno što njih dvojica to bilježe kao najveći autoriteti u hadisu), a u kojem se kaže: "Stalno će postojati grupacija iz mog ummeta koja će biti na istini, sve dok ne dođe Allahova

⁶ Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, *Ideologija tekfira i nasilni ekstremizam - analiza*, ur. Muhamed Jusić, El-Kalem, Sarajevo, 1438/2017., str. 15.

odredba, a oni će i tada biti na istini.”⁷ U drugim varijantama govori se kako će ta grupacija biti napadana od drugih, ali da ih to neće skrenuti s pravog puta, što su jedva dočekali da protumače da su oni ta grupacija i da su samo oni na pravom putu, a da bi ih ostali morali slijediti. Svakako, glavna poslastica među hadisima im je predaja u kojoj se govori kako će pred Smak svijeta „s istoka doći borci sa crnim zastavama“, da će među njima biti Mehdi i da se muslimani trebaju pridružiti toj vojsci, pritom, pored toga što uglavnom nemaju adekvatno islamsko znanje, ne sagledavaju vjerodostojnost i povod izrečenih hadisa, kao ni povezivanje hadisa sa određenim vremenom i prostorom.

Sa već ovakvim izgrađenim stavovima imam mora biti svjestan da ne može preko noći ništa promijeniti već da problemu mora pristupiti sukcesivnim, tj. postepenim djelovanjem. Prvenstveno se tu misli na edukaciju putem hutbi, predavanja, tribina, seminara, ali ono što se pokazalo najučinkovitijim jeste putem neposrednog kontakta i razgovora. Neophodno je te razgovore isprovocirati i onda kada se oni sami ne nameću, ali nikako odmah prozivati i etiketirati grupu ili pojedince kako se u revoltu ne bi proizveo kontraefekat. Svjetlo znanja otklanja tminu neznanja, zato je edukacija o svemu nabrojanom vrlo bitna. Imam, pored svih obaveza koje ima, mora naći i skupiti zadnji atom snage da stalnim razgovorom sa džematom, ali i kriznim grupama predoči argumente i ispravno poimanje vjere kako bi bili spremni da odgovore na ideološke pojave koje nama nisu bliske. Ovaj metod neposrednog kontakta daje rezultate u 80% slučajeva. Moje iskustvo govori da je ovaj metod najefikasniji, jer od ukupnog broja osoba koje imaju određenih gibanja u ideološkom pogledu, njih oko 10% ostanu pri tvrdom stavu i koji zbog izostanka podrške okruženja napuste svoj prostor stanovanja, dok ostali ili se totalno vrate u “normalu” ili ostanu pri svojim stavovima, ali dosta revidiranim nabolje i pritom ne remete stanje u džematu.

---

⁷ Hadis bilježe imami Ahmed, Buharija i Muslim. Vidi kod Buharije: *Poglavlje o znanju/nauci*: hadis br.71, te *Poglavlje o pridržavanju za Kur'an i Sunnet*: hadis br. 7312.

Neki od načina djelovanja ekstremističkih grupa

Oni koji ne žele da poslušaju savjet i ostaju pri svojim ekstremističkim stavovima, djelovanjem traže načina kako da regrutuju sebi pomagače i podršku i na tom putu uglavnom se usredsrede na omalovažavanje uloge imama i drugih vjerskih autoriteta i aktivista. Tako potpomognuti mnogim nevladinim organizacijama, te novcem iz nepoznatih izvora, pokreću i realiziraju humanitarne akcije, koje su vidljive i emotivno djeluju na javnost. Tako se stječe dojam da, dok su oni humanisti, imami nemaju senzibilnosti prema ugroženim džematlijama te da, zajedno sa Medžlisom i Muftijstvom, nemaju nikakvih humanitarnih aktivnosti. Humanitarne akcije se naročito promiču među mlađim vjernicima koji nemaju uvida u rad džemata niti humanitarne aktivnosti Islamske zajednice, te tako kritikuju i sopstvene džemate i imame što nemaju više velikih humanitarnih akcija kojima bi se džemat hvalio na društvenim mrežama, a pritom ne vide ili neće da vide veliku aktivnost imama, džemata i općenito Islamske zajednice na tom polju kroz svoj rad i djelovanje.

Isto tako, znaju pokrenuti određene edukativne aktivnosti, kao npr. kurs sufare, njihovog poimanja akide ili organiziranje omladinskih sijela ili halki (kako to vole nazivati), predstavljajući to kao revolucionarni vjerski preporod u našem društvu, a ne vide ili neće da vide imame koji na stotine osoba, ne računajući mekteb, osposobljavaju za učenje Kur'ana podučavajući ih istovremeno i vjerskim principima. Dok imami ove osobe, kao i mlade nakon mekteba, šalju u društvo sa temeljnim znanjem o islamu bez nametanja određenih svjetonazora, ideologija, predrasuda prema muslimanskim grupacijama, drugi ove osobe dočekuju ideologijama i ekskluzivističkim konceptima, negirajući im ispravnost stečenog vjerskog znanja, te ih vraćaju u džemate sa predrasudama prema imamu, svom džematu i sa svjetonazorom koji isključuje drugog i drugačijeg.

Ključni faktori suzbijanja ekstremizma kod mladih

Jedan od ključnih faktora u suzbijanju nasilnog ekstremizma jeste, svakako, saradnja sa roditeljima takve djece i omladine. Iskustva iz našeg društva govore nam o tome kako su roditelji nerijetko prvi koji primijete promjene na svojoj djeci koja su krenula putem radikalizacije, ali su isto tako posljednji koji su spremni priznati da imaju problem. Kada se dešavalo da problem postane očit, znatan broj roditelja je priznavao da nema iskustva u nošenju sa izazovom neželjenih promjena koje su bile evidentne u slučaju njihove djece. Također se pokazalo da su roditelji koji su bili angažirani u životima svoje djece i nakon radikalizacije ili su tražili stručnu pomoć, ili su uspijevali u svojim roditeljskim vještinama. Evidentno je više slučajeva u kojima su roditelji, posebno majke, odigrali ključnu ulogu u povratku mladića i djevojaka sa stranih ratišta, a nekada su tu ulogu igrali i bliži rođaci.

Također, širenje ideja umjerenosti; međusobna saradnja svih pripadnika ummeta u otklanjanju pojave nasilnog ekstremizma; proaktivno djelovanje nosilaca vjerskog autoriteta i institucionalno tumačenje vjerskog učenja u skladu sa prilikama, a na temeljima originalnosti islamskog učenja i modernosti muslimanskog življenja; resocijalizacija onih koji se odreknu ideja nasilnog ekstremizma; odgovorno medijsko izvještavanje i ekonomsko poboljšanje uvjeta života pojedinaca i porodica; bitni su faktori u prevenciji suzbijanja nasilnog ekstremizma kod mladih, koji se već može posmatrati kao psihološko stanje koje počiva na načinu spoznaje i potvrde društvenog identiteta kroz isticanje i upotrebu nasilja u cilju uništenja svoga protivnika.⁸

---

⁸ Senad Ćeman i Muhamed Jusić, *Iskustva Islamske zajednice u BiH u prevenciji nasilnog ekstremizma: teološko-pravni i vrijednosni principi islamske umjerenosti - vesatije kao odgovora na fenomen nasilnog ekstremizma*, u Zborniku radova: *Uloga vjerskih zajednica u prevenciji nasilja i ekstremnih oblika ponašanja*, Grafokarton, Prijepolje, 2020., str. 34.

Zaključak

Sve nam ovo kazuje da imami u pogledu djelovanja protiv nasilnog ekstremizma trebaju da djeluju što je moguće više preventivno, a ako već do toga dođe, ovo su načini kako djelimično odgovoriti tim izazovima. Također, treba znati da, iako imam može mnogo toga da uradi i promijeni, ipak ne može da naredi, niti ima čarobni štapić da u momentu sve svari postavi na pravo mjesto, niti ima mnogo pomoćnih mehanizama na koje se može osloniti. Stoga je potrebna puna podrška i pomoć u radu imama u suzbijanju nasilnog ekstremizma od svih relevantnih institucija i ključnih faktora u društvu kako ne bi došlo do raskola, fitne i nereda širih razmjera koje nisu dobre ni za jednu stranu.

Islamska zajednica sa svojim konceptom srednjeg islamskog puta umjerenosti, sadržanom u pojmu *vesatijja*, jeste najprirodniji okvir za prevenciju nasilnog ekstremizma, jer ideja nasilnog ekstremizma, prema prihvaćenom stavu, može biti pobijeđena idejom umjerenosti.

S obzirom da kontinuirano radi sa mladima, suočava se sa različitim društvenim izazovima, te traži i nalazi odgovore na različita savremena pitanja, Islamska zajednica sa svojom kadrovskom strukturom je pozvana da planski, ciljano, zvanično i vrlo energično preuzme i nosi emanet brige o omladini i dolazećim generacijama u borbi protiv ovakvih ideoloških devijacija.

To nikako ne znači da drugi trebaju ostati po strani. Naprotiv, potreban je multisektorski i multidisciplinarni pristup te sinhronizirana aktivnost svih bitnih činilaca društva da bi se obezbijedili uslovi za kvalitetan odgoj i obrazovanje mladih na temelju provjerenih društvenih vrijednosti. Islamska zajednica sa svojim imamima opredijeljena je da bude angažirana na sprječavanju i borbi protiv svih ekstremističkih nasilnih pojava i ima za cilj da postane važan partner i sastavni dio integriranog odgovora zajednice na ovakve i slične ekstremističke pojave.

Literatura

- Ćeman, Senad i Jusić, Muhamed: Iskustva Islamske zajednice u BiH u prevenciji nasilnog ekstremizma: teološko-pravni i vrijednosni principi islamske umjerenosti - vesatijje kao odgovora na fenomen nasilnog ekstremizma, u Zborniku radova, Uloga vjerskih zajednica u prevenciji nasilja i ekstremnih oblika ponašanja, Grafokarton, Prijepolje, 2020.
- Grupa autora: *Atlas islamskog svijeta*, Udruženje ilmije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2004.
- Karčić, Fikret: *Terorizam: značenje, historija i veza sa religijom*, u Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić: *Savremene muslimanske dileme: pluralizam, ljudska prava, demokratija, pravda, džihad, ekstremizam, terorizam*, CNS I CDV, 3. izdanje, Sarajevo, 2015.
- Salihspahić, Džemal: *Imam, Bemust* Sarajevo, Visoko, 2004.
- Smailagić, Nerkez: *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990.
- Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini: *Ideologija tekfira i nasilni ekstremizam - analiza*, ur. Muhamed Jusić, El-Kalem, Sarajevo, 1438/2017.